

A budai vár sorsába az 1800-as évek elején még József nádor sem tudott beleszólni, mert az katonai uralom alatt volt. Erre csak sokkal későbbben a Közmunkák Tanácsa vállalkozott, amely már kezdetől szabályozni kívánta a várat. Igaz, hogy mindaddig, amíg nem sikerült megszüntetnie a vár erőd-jellegét, csak a vár külső perifériás részére korlátozta munkásságát. Ez a magyarázata annak is, hogy József nádor miért nem szervezett budai Szépitő Bizottságot és ezért nem készült Budán „építési szabályzat.” A vár volt akkoriban „minden”, itt volt csak kultúra, ideszorult mindaz, ami csak valaminek is számított s ezért a külvárosok építkezésével senki sem törődött, azok éltek a maguk szűk, falusias ösztönös életét. De azért valami kis hatása mégis volt a pesti Szépitő Bizottságnak Budára. A lelkiismeretes budai polgárok az építési engedély kérésükhöz 1810 körül homlokzatrajzot is mellékeltek, ahogy azt Pesten megkivánták. De mikor látták, hogy azzal senki sem törődik, azt a hatóság nem kívánja, — ők is leszoktak róla. Ez az oka annak, hogy a 120 éves házak legnagyobb része ma már megérett a lebontásra.

Hajóhidat, már a törökök építettek Buda és Pest között, Buda elfoglalása után s azon kelt át a török sereg. Ez a híd 1686-ig állt fenn, de elpusztult Buda visszafoglalása alkalmával. Az újjépités idejében 1735-ig a két testvérváros között kompon jártak. 1736-ban repülőhidat készítének, ezt azonban csak nyáron lehet használni s télen, napokon át nem volt közlekedés. De ha a Duna befagyott, akkor az arra kijelölt helyen megindultak a csilingelő szánok s újra helyre állt Buda és Pest között az érintkezés, mely Budáról a mai Rudasfürdő irányából indult. Az első hajóhid 1767-ben épült, ív alakban, körülbelül 47 hajóból. De nem felelt meg a kívánalmaknak és ezért 1788-ban a hidat elbontották és 43 hajóból megépítették az első tulajdonképeni erős hidat, amely a Nagyhíd utca (a mai Deák Ferenc utca) és Várkert irányában egyenesen haladt. A hidat árendába adták, amelynek egyrészét a királyi kincstár, másik részét Buda és Pest városa kapta. A hidat tetszetős színre festették és éjjel az akkori fogalmakhoz képest erősen világították. Hajók, kötelek, csavarok segítségével nyitottak utat a napnak bizonyos órájában az átkelő hajók számára. Ez a híd 1830-ig állt fenn, amikor a Lánchidat megnyitották. Tulajdonképen a Lánchid alapkövét 1842 au-

gustus 24-én tették le. Az ünnepélyes megnyitás pedig 1849 nov. 20-án volt. A Margithidat 1872-ben, az alsó összekötő vasúti hidat 1873, az esztergomi vasúti hidat 1890-ben, a Ferenc József hidat 1894, az Erzsébet hidat 1897-ben, a Margitszigeti szárnyhidat 1900-ban kezdték építeni.

Mária királynő és Zsigmond is részt vett Szent László szobrának leleplezésén 1390-ben, amit a híres „kolozsváriak” alkottak. Evlia Cselebi szerint a szobor értéke felért Rum tartomány adójával és a szultánnak is nagyon megtetszett.

Öt száz évnél idősebb terv Budapest megfelelő rendezése s az akkor különálló Buda és Pest hiddal való összekötése. Történelmi tény, hogy Zsigmond király (meghalt 1437-ben) a budai királyi vár építése után a pesti oldalon vár-jellegű hidfőt építtetett, mert az volt a szándéka, hogy a két várat állandó hiddal köti össze, amely Traján hídját is felülmutatta volna. E hidfőt látta Fülöp burgundi herceg követe: Bertrandon de la Broguire, de megírja a híd tervét a XVI-ban újból Heltai Gáspár s a külföldön is tudnak róla, ahogy azt Brown Ede angol orvos 1673-ban megjelent utleiró könyvében is említi. Zsigmond tervét Mátyás király fejlesztette tovább. Szabályozási terve az volt, hogy Budavarából a legművészibb királyi székhelyet formálja, a Vár aljában szabályos és „modern” városrészt létesítsen, Pestet rendezze, rendez várfalakkal vegye körül s a két várost állandó hiddal kösse össze. Ezzel a tervvel amelyet rajzban megmutatott Heltainak (a nevezetes erdélyi nyomdász és történétírónak.) Bradarics István II. Lajos király kancellárja írása szerint Mátyás király első helyen áll, mint középkori elgondolója Budapestnek, a magyar nemzet nagy és szép fővárosának. Heltai (meghalt 1575-ben) különben maga is látta a pesti oldalon a faragott kövekből temérdek főfalakkal, nagy töltéssel, boltokkal (boltozat) tervezett híd hatalmas fundamentumait, amelyekről érdekes szavait idézve . . . „nem tudja minden ember, micsoda és mit akart evvel elindítani.” De sajnos ma sem tudja minden ember Budapest városrendezésének legelső tervét s a török kiűzése utáni oszt-rák „gondoskodás” következményének gondolja.